

АРАЛҚУМ ШӨЛИНДЕ ТОҒАЙЗАРЛЫҚ ЖАРАТЫҰ ҚАНДАЙ ПАЙДА БЕРЕДИ?

Президентимиздің басламасы менен еки жылдан берли Мойнақ районында Арал теңизиниң суўы қурып кетиўи менен қум, дүз хәм шаңлардың ҳаўаға көтерилиўи нәтийжесинде регионда жасайтуғын халыққа, өсимлик хәм ҳайўанат дүньясына жеткерилип атырған зыянның алдын алыў бойынша кең көлемли жұмыслар алып барылмақта.

Пайда болған Аралқум шөлинде қорғаў тоғайзарларын жаратыў бойынша Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2019-жыл 15-февральдағы «Арал теңизиниң суўы қурыған түбинде «жасыл қаптамалар» – қорғаныс тоғайзарларын қурыўды жеделлестириў илажлары ҳаққында»ғы және 2019-жыл 24-декабрьде «Арал теңизи түбиндеги суўы қурып қалған аймақларда «жасыл қаптамалар» – қорғаныс тоғайзарларын жаратыў бойынша илажлар ҳаққында»ғы қарарлары қабыл етилди. Арал теңизи түбиндеги суўы қурыған аймақларда 2019-жылдың қыс хәм 2020-жылдың бәхәр мәўсиминде тоғай мелиорация илажларын әмелге асырыў бойынша «Жол картасы» тастыйқланды.

Өзбекстан Республикасы Тоғай хожалығы мәмлекетлик комитети, Айрықша жағдайлар министрлиги хәм мәпдар уйымлар тәрепинен Арал теңизиниң суўы қурып қалған аймақларында қорғаў тоғайзарларын жаратыў илажи жеделлик пенен шөлкемлестирилди. Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесиниң 2019-жыл 28-февральдағы хәм 2019-жыл 1-ноябрьдеги қарарларына тийкарланып Мойнақ мәмлекетлик тоғай хожалығына улыўма 941 мың гектар жер майданы турақлы пайдаланыў ушын ажыратып берилди.

Image not found or type unknown

Өткен жылдың гүз мәўсиминде хәм усы жылдың басында әмелге асырылған жұмыслардың нәтийжесине бола, улыўма 700 мың гектардан аслам жер көклемзарластырылды. Теңиздиң қурыған түбинде шөл егинлеринен сексеўилзар хәм жасыл қаптаманы жаратыў зәрүрлиги майда дуз бөлекшелерин өнимдарлы

топыраққа өтиўин шеклеў хәм жайлаў шарўашылығын раўажландырыўға тийкар жаратады. Сонлықтан усы аймақта соңғы еки жылда себилген туқымлар хәм егилген нәллердин жағдайын үйрениў қандай нәтийже берди?

Бул ҳаққында Өзбекстан Республикасы Тоғай хожалығы мәмлекетлик комитети баслығының орынбасары, Тоғай хожалығы илимий изертлеў институтының директоры, аўыл хожалығы илимлер докторы Абдишукур Ҳамзаев өз сәўбетинде төмендегилерди айтып өтти.

- Бул жерде егилген өсимликлердин жағдайын үйрениў жумыслары турақлы алып барылмақта,- дейди жумысшы топар басшысы Абдишукур Ҳамзаев. - Соңғы мәртебе усы жылдың июнь айында Мойнақ, Ахантай хәм Қараөзек аймақларында үйрениў жумыслары әмелге асырылды.

Қарақалпақстан Республикасының тоғайзарларында мелиоратив жумысларды алып барыўдың әҳмийетлилигин мәмлекетимиздин хәр бир пуқарасы жақсы билетуғынлығын атап өтиў зәрүр. Теңиз суўының қурғап қалыўы нәтийжесинде шексиз қумлы шөли пайда болды. Жүзеге келген экологиялық жағдайды сапластырыў мақсетинде мәмлекетимиз басшысы тәрәпинен бул аймақларды көклемзарластырыў басламасы алға қойылды. Мине еки жыл, теңиздин қурыған ултанында тоғай-мелиоратив жумысларының нәтийжеси үйренилип, жумысшы топар тәрәпинен мониторинг жумыслары алып барылмақта.

Арал теңизиниң суўы қурыған аймақларында тоғай жаратыў мақсетинде Қарақалпақстан Республикасы хәм ўәлаятлар тоғай хожалықлары тәрәпинен 2019-жыл қыс хәм 2020-жыл бәхәр мәўсимлеринде улыўма 2769,8 тонна шөл өсимликлериниң туқымлары таярланды.

Соннан 1319,2 тоннасы сексеўил, 541,1 тонна қандим, 810,9 тонна қарабарақ, 5 тонна черкез хәм 93,6 тонна шөл жайлаў өсимликлериниң туқымлары таярланды. Таярланған туқымлар тоғай-мелиоратив илажлар ушын жумсалады. Тоғай хожалықлары тәрәпинен тоғай егиў жумысларына сексеўил нәллерин жеткерип бериў мақсетинде 200 гектардан аслам майданда нәлханалар шөлкемлестирилди.

Image not found or type unknown

Әмелге асырылған жумыслар нәтийжесинде 2018-жыл хәм 2019-жыл бәхәр

мәусимлерінде 461 мың гектар егилген болса, 2019-жыл қыс хәм 2020-жыл бәхәр мәусимлерінде Арал теңизиниң қурыған ултанында улыўма 743 мың гектар майданда «жасыл қаптамалар» қорғау тоғайзарлар жаратылды. Буннан тысқары, 3 мың гектар майданда шөл өсимликеринен жайлау жаратыу жумыслары орынланды. Сондай-ақ, қорғау тоғайзарларын жаратыу ушын 166,3 мың гектар майданда жерлер егийге таярланған.

Президентимиздиң 2020-жыл 2-октябрь күни Қарақалпақстан Республикасына сапар етиуи даўамында берген тапсырмасына муўапық 2021-жыл Мойнақ районындағы Арал теңизиниң қурыған түбинде 300 мың гектар тоғай мелиоратив жумысларын әмелге асырыу режелестирилген.

Сондай-ақ Аралбойы регионы болған Бухара, Хорезм, Наўайы ўәлаятларының және Қарақалпақстан Республикасының басқа шөл аймақларында да қосымша 247 мың гектар шөл өсимликлеринен қорғаныс тоғайзарларын жаратыу нәзерде тутылған. Бул бағдарда ҳүкимет қарары жойбары таярланып, хәзирги күнде тийисли министрликлер хәм ўәлаятлар, уйымлар менен келисилди.

Мониторинг нәтийжелерине бола, тоғай хожалықларына 139 мың гектарды қурайтуғын аз өсетуғын жерлерде қарабарақ хәм тамариксти толықтырыу бойынша усыныслар берилди. Күшли шорланған аймақлардың айырым орынларда топырақтың мелиоратив жағдайын жақсылау бойынша илажларды топырақтаныушы илимпазларды тартқан ҳалда әмелге асырыуы талап етиледди.

Сексеуил тоғайларында кеселлик хәм зыянкеслердиң анықланыуы менен биз өсимликлерди қорғау ушын киши авиациялар (дельтаплан) жәрдемінде кеселлик хәм зыянкеслерге қарсы гүресию илажларын көриуди усыныс етемиз.

Бирақ унамлы өзгерислер әлле қашан анық көринип турыпты. Тоғайларды мелиоратив жағдайға келтириу илажлары нәтийжесинде саялы тоғай қәлиплесип, экосистема тикленбекте хәм олар биологиялық хәр түрлиликтиң пайда болыуы, ақланыуы хәм көбейиуи ушын қолайлы шараят жаратпақта.

Арал теңизиниң қурыған түбинде алып барылып атырған жумыслар регионның хаўа райын экологиялық жақтан жақсылауда үлкен әхмийетке ийе. Усы

көзқарастан тоғайзарлар жаратыў жумыслары даўам етеди. Илимпазлар қурамалы машқалаларды тоғай хожалығы хызметкерлери менен биргеликте шешиў жолларын излемекте.

Даўыт АБИБУЛЛАЕВ,

Қарақалпақстан хабар агентлигиниң шолыўшысы